

MỘT SỐ GIẢI PHÁP NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG GIÁO DỤC KỸ NĂNG SỐNG TẠI CÁC TRƯỜNG TRUNG HỌC CƠ SỞ Ở QUẬN 11 THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

KIỀU THỊ THÙY TRANG(*)

TÓM TẮT: Mục tiêu giáo dục phổ thông Việt Nam là t p trung phát tri n tr tuệ th ch t h nh thành ph m ch t n ng l c công d n N ng cao ch t l ng giáo dục toàn diện ch tr ng giáo dục lý t ởng truyền thống đạo đứ c lối sống n ng l c và kỹ n ng th c hành v n dụng kiến thức vào th c ti ến Công tác giáo dục kỹ n ng sống cho h c sinh là một yêu cầu c p thiết ở các tr ởng phổ thông hiện nay Do v y nhà tr ởng cần th ởng xuyên tổng kết r t ra những bài h c kinh nghiệm cần thiết bổ sung các giải pháp phù h p đ n ng cao ch t l ng giáo dục kỹ n ng sống cho ng òi h c.

Từ khóa: ch t l ng kỹ n ng sống giáo dục kỹ n ng sống tr ởng trung h c cơ sở.

ABSTRACT: Vietnam high school education system's purposes are all about developing children's mental and physical strength as well as reestablishing residential manners Reinforcing educational overall quality, idealism traditional values, morality, lifestyle and personal skills and abilities altogether with practical skills are always first priorities. For all high schools, providing students with perfect life skills is a fundametal job. Therefore, it's necessary for education institutes and schools to take stock of the situation and work out precious experiences in order to improvise better resolutions for improving the learners' life skills training quality.

Key words: quality, life skills, life skills training, secondary school.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Ngoài những môn học và các hoạt động giáo dục khác thì giáo dục kỹ năng sống là yêu cầu cấp thiết mà mỗi nhà trường cần phải quan tâm để thực hiện có hiệu quả.

Thực hiện chỉ đạo của Bộ Giáo dục và Đào tạo về triển khai chương trình giáo dục kỹ năng sống cho học sinh, các trường học phổ thông đã lồng ghép trong chương trình chính khóa của một số môn học và trong các chủ đề sinh hoạt ngoại khóa hàng tuần. Tuy nhiên, công tác này khi triển khai thực hiện trong thực tiễn còn gặp nhiều khó khăn, bất cập dẫn đến hiệu quả giáo dục chưa đáp ứng được yêu cầu của nhà trường và xã hội. Bài viết sơ bộ đánh giá việc thực hiện công

tác giáo dục kỹ năng sống tại các trường trung học cơ sở Quận 11 Thành phố Hồ Chí Minh trong thời gian qua; qua đó đề xuất một số giải pháp cơ bản góp phần nâng cao chất lượng giáo dục kỹ năng sống cho học sinh hiện nay.

2. QUAN NIỆM VỀ KỸ NĂNG SỐNG VÀ GIÁO DỤC KỸ NĂNG SỐNG

Theo Tổ chức Y tế Thế giới (WHO), kỹ năng sống là khả năng của một cá nhân để duy trì một trạng thái khỏe mạnh về mặt tinh thần, biểu hiện qua các hành vi phù hợp và tích cực khi tương tác với người khác, với nền văn hóa và môi trường xung quanh. Đó là năng lực tâm lý xã hội để đáp ứng đối phó với những yêu cầu và thách thức của cuộc

(*)Thạc sĩ. Phòng Giáo dục và Đào tạo Quận 11, Thành phố Hồ Chí Minh.

sống.

Theo Quỹ Cứu trợ Nhi đồng Liên Hiệp Quốc (UNICEF), giáo dục dựa trên kỹ năng sống cơ bản là sự thay đổi trong hành vi hay một sự phát triển hành vi nhằm tạo sự cân bằng giữa kiến thức, thái độ, hành vi. Ngắn gọn nhất đó là khả năng chuyển đổi kiến thức (phải làm gì) và thái độ (ta đang nghĩ gì, cảm xúc như thế nào, hay tin tưởng vào giá trị nào) thành hành động (làm gì, và làm như thế nào).

Còn theo Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hóa Liên Hiệp Quốc (UNESCO), kỹ năng sống gắn với bốn trụ cột của giáo dục: *H c đ biết* (Learning to Know), *h c đ làm việc* (Learning to do), *h c đ chung sống với m i ng òi* (Learning to Live Together) và *h c đ khẳng định giá trị bản th n* (Learning to be). Tiếp cận theo bốn trụ cột trên thì kỹ năng sống có thể hiểu là: kỹ năng học tập, kỹ năng làm việc, kỹ năng làm chủ bản thân, kỹ năng thích ứng và hòa nhập với cuộc sống.

Ở Việt Nam, thời gian vừa qua, kỹ năng sống và giáo dục kỹ năng sống là vấn đề thu hút sự quan tâm của nhiều nhà khoa học, nhà quản lý và các tổ chức xã hội. Một số tác giả và công trình nghiên cứu tiêu biểu như: Luận án Tiến sỹ Giáo dục học *Giáo dục kỹ n ng sống cho h c sinh trung h c phổ thông thông qua hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp* của Phan Thanh Vân cho rằng: “Kỹ năng sống là khả năng làm cho hành vi và sự thay đổi của mình phù hợp với cách ứng xử tích cực, giúp con người có thể kiểm soát, quản lý có hiệu quả các nhu cầu và những thách thức trong cuộc sống hàng ngày”. Luận án Tiến sỹ Giáo dục học *Giáo dục kỹ n ng sống cho h c sinh đ n tộc thi u số khu v c miền n i ph a Bắc Việt Nam (Qua các môn t nhiên và xã hội)* của Nguyễn Thị Thu Hằng cho rằng: “*Kỹ n ng sống* là khả năng cá nhân được thể hiện thông qua hành động làm chủ bản thân, hành động ứng xử tích cực với mọi người xung quanh và ứng phó,

giải quyết có hiệu quả các tình huống, vấn đề trong cuộc sống dựa trên những tri thức, thái độ và giá trị mà chủ thể có được. *Giáo dục kỹ n ng sống* là trang bị cho người học những kiến thức, thái độ, giá trị và tạo cơ hội cho họ rèn luyện, trải nghiệm trong cuộc sống thực tiễn. Từ đó giúp họ có thể làm chủ bản thân, ứng xử tích cực với mọi người xung quanh và ứng phó, giải quyết có hiệu quả các tình huống, vấn đề trong cuộc sống.

Từ các quan niệm, các công trình nghiên cứu nêu trên, chúng ta có thể rút ra một nhận xét chung về kỹ năng sống và giáo dục kỹ năng sống như sau:

Kỹ năng sống là những kỹ năng cần có cho hành vi lành mạnh, tích cực, cho phép mỗi cá nhân đối mặt với những thử thách của cuộc sống hàng ngày.

Giáo dục kỹ năng sống là giáo dục cách sống tích cực trong xã hội hiện đại, xây dựng những hành vi lành mạnh, thay đổi những hành vi, thói quen tiêu cực trên cơ sở giúp người học có cả kiến thức, giá trị, thái độ và kỹ năng thích hợp.

Giáo dục kỹ năng sống cho học sinh được hiểu là giáo dục những kỹ năng mang tính cá nhân và xã hội, nhằm giúp các em có thể chuyển tải những gì mình biết (nhận thức), những gì mình cảm nhận (thái độ) và những gì mình quan tâm (giá trị) thành những khả năng thực thụ, giúp học sinh biết phải làm gì và làm như thế nào (hành vi) trong những tình huống khác nhau của cuộc sống.

3. THỰC TRẠNG CÔNG TÁC GIÁO DỤC KỸ NĂNG SỐNG TẠI CÁC TRƯỜNG TRUNG HỌC CƠ SỞ TRÊN ĐỊA BÀN QUẬN 11 THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Quận 11 là quận nội thành, là một trong 24 quận huyện của Thành phố Hồ Chí Minh, tổng diện tích chỉ hơn 5 km², tổng số dân hơn 332,000 người, người Hoa chiếm tỷ lệ hơn 45%. Đến năm 2016, Quận 11 gồm có 3

trường trung học phổ thông, 8 trường trung học cơ sở và 23 trường tiểu học công lập.

Thời gian vừa qua, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã triển khai chương trình giáo dục kỹ năng sống cho học sinh lồng ghép trong chương trình chính khóa của một số môn học. Song song đó là chương trình ngoại khóa cũng nhằm giáo dục kỹ năng sống cho học sinh. Ở Quận 11, một số nội dung giáo dục kỹ năng sống chẳng hạn như: kỹ năng tự nhận thức, kỹ năng xác định giá trị, kỹ năng kiểm soát cảm xúc, kỹ năng thể hiện sự tự tin... đã được một số trường trung học cơ sở đưa vào chương trình giảng dạy cho học sinh bằng nhiều hình thức tổ chức khác nhau: dạy học trên lớp, sinh hoạt dưới cờ, tham quan dã ngoại, hoạt động từ thiện xã hội... Tuy nhiên, qua thực tế tổ chức thực hiện, bên cạnh một số kết quả nhất định, các đơn vị còn gặp nhiều khó khăn, bất cập như sau:

Thứ nhất *chưa nhận thức được tầm quan trọng của giáo dục kỹ năng sống* Vì thế, mỗi nhà trường thực hiện nội dung này rất khác biệt. Có trường đưa giáo dục kỹ năng sống thành những chuyên đề giáo dục ngoại khóa vào kế hoạch giảng dạy của nhà trường nhưng cũng có nơi chỉ thực hiện qua loa, chiếu lệ, để báo cáo với cấp trên, chứ chưa xuất phát từ nhu cầu thật sự của người học. *Nội dung* còn nghèo nàn, gò bó, chủ yếu về tình cảm gia đình, bè bạn, thói quen cá nhân...; *Hình thức* tổ chức đơn điệu, chưa phong phú, chưa phù hợp với tâm lý lứa tuổi học sinh trung học cơ sở. Ví dụ như việc tổ chức giáo dục kỹ năng sống chỉ dừng lại ở mức “nói chuyện” chuyên đề dưới sân trường với số lượng học sinh tham dự rất đông (có nơi trên 700 học sinh) nên chưa tạo hứng thú cho người nghe, hiệu quả giáo dục chưa cao.

Thứ hai *lực lượng giáo viên chưa được bồi dưỡng về kỹ năng sống và giáo dục kỹ năng sống* Ngoài những nguyên nhân là do

chương trình trong các nhà trường phổ thông hiện nay còn quá nặng nề không phù hợp với trình độ học sinh; các đơn vị do khó khăn về kinh phí hoạt động, sự phối hợp giữa các lực lượng xã hội chưa hiệu quả... Một nguyên nhân quan trọng nữa là do đội ngũ các thầy cô giáo còn hạn chế về năng lực. Điều này có thể xuất phát từ hai lý do sau: 1) Khi thực hiện nhiệm vụ giảng dạy trên lớp, do áp lực chuyên môn phải chuyển tải nhiều nội dung trong khi thời gian có hạn, giáo viên có khuynh hướng chỉ tập trung cung cấp kiến thức mà ít quan tâm rèn luyện kỹ năng cho học sinh, nhất là kỹ năng ứng xử với xã hội, ứng phó và hòa nhập với cuộc sống; 2) Một số giáo viên ở các trường trong Quận 11 chưa thấy được tầm quan trọng và sự cần thiết phải giáo dục kỹ năng sống cho học sinh trong tình hình hiện nay. Thậm chí nhiều giáo viên chưa hiểu kỹ năng sống là thế nào, gồm những nội dung gì, nhất là chưa có thói quen lồng ghép nội dung giáo dục kỹ năng sống vào chính môn dạy của mình ở từng bài dạy cụ thể. Vì thế, việc giáo dục kỹ năng sống chỉ dừng lại ở các tiết học Giáo dục công dân, hoặc giao cho giáo viên phụ trách Đội, mà phần lớn lực lượng này là những giáo viên kiêm nhiệm, dù họ rất năng động, nhiệt tình nhưng kiến thức và vốn sống còn ít, kinh nghiệm bản lĩnh đứng lớp chưa nhiều, nên công tác tham mưu việc tổ chức các câu lạc bộ kỹ năng, hoạt động xã hội còn mang tính phong trào, hình thức, giáo điều, chưa thường xuyên và thiếu chiều sâu. Do vậy, để công tác này thực hiện có hiệu quả hơn thì đội ngũ giáo viên các trường cần được tập huấn, bồi dưỡng những tri thức, kỹ năng sống và giáo dục kỹ năng sống cho học sinh.

Thứ ba *công tác phối hợp với các lực lượng giáo dục ngoài nhà trường về nội dung này chưa đạt hiệu quả cao* Dù rất cần thiết, việc giáo dục kỹ năng sống cho học sinh không chỉ thực hiện trong nhà

trường, qua các môn học chính khóa, qua việc giảng dạy của các thầy cô giáo, mà còn phải được thực hiện bằng cách phối hợp với các lực lượng giáo dục khác. Thực tiễn vừa qua, một số nhà trường ở Quận 11 đã phối hợp xây dựng môi trường giáo dục thống nhất với gia đình học sinh, với các cơ quan ban ngành, đoàn thể, với chính quyền địa phương để xây dựng môi trường giáo dục lành mạnh, an toàn. Các lực lượng giáo dục ngoài nhà trường như: Ban đại diện cha mẹ học sinh, các ban ngành, các đoàn thể, các nhà tài trợ, chính quyền địa phương,... đã có nhiều đóng góp thiết thực, hiệu quả trong việc hỗ trợ nhà trường khen thưởng học sinh, lập quỹ khuyến học - khuyến tài...

Tuy nhiên, trong bối cảnh giáo dục nước ta, đổi mới căn bản và toàn diện đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế, giáo dục đang đối mặt với nhiều khó khăn của mặt trái kinh tế thị trường, của toàn cầu hóa. Chẳng hạn như: thông tin không lành mạnh trên mạng internet, các biểu hiện của lối sống hưởng thụ, truy lạc, chạy theo đồng tiền, xa rời các giá trị đạo đức truyền thống tốt đẹp của dân tộc,... đã và đang tác động mạnh đến đời sống của xã hội, nhất là đối tượng thanh thiếu niên. Học sinh thiếu hiểu biết về các vấn đề xã hội, chưa được hướng dẫn cách đối mặt với những khó khăn, phức tạp của cuộc sống, nên khi gặp phải những sự cố như: cha mẹ ly hôn, kinh tế gia đình bị phá sản, kết quả học tập kém, bị kẻ xấu lôi kéo, dụ dỗ... các em không đủ bản lĩnh nói không với cái xấu, bị lôi cuốn vào lối sống thực dụng, đua đòi và vi phạm pháp luật. Đây thực sự là vấn đề mà các trường cần tập trung quan tâm nhiều hơn trong thời gian tới.

4. MỘT SỐ GIẢI PHÁP ĐỀ XUẤT

4.1. Tuyên truyền, giáo dục ý nghĩa, tầm quan trọng của công tác giáo dục kỹ năng sống

Nhận thức về công tác này cần phải được quan tâm triển khai xuyên suốt từ các cấp quản lý. Đây là nội dung cần được quan tâm, chỉ đạo sâu sát và thường xuyên, liên tục chứ không phải thực hiện theo hình thức, phong trào. Cần làm cho từ lãnh đạo các nhà trường đến giáo viên, nhân viên nhận thức sự cần thiết của công tác này. Trong kế hoạch thực hiện nhiệm vụ năm học của nhà trường phải xây dựng nội dung, biện pháp cụ thể để thực hiện. Nhất là phát huy vai trò của người hiệu trưởng trong công tác quản lý nhà trường nói chung, chỉ đạo công tác giáo dục kỹ năng sống cho học sinh nói riêng. Chỉ khi nào người cán bộ quản lý có nhận thức tốt, tâm huyết với giáo dục, chủ động sáng tạo đưa vào những nội dung cần thiết, phù hợp và kiên trì thực hiện thì mới thu hút, lôi cuốn được tập thể sư phạm cùng tham gia vào mục đích chung thì công tác quản lý mới đạt hiệu quả mong muốn.

4.2. Tổ chức bồi dưỡng cho đội ngũ giáo viên về kỹ năng sống và giáo dục kỹ năng sống cho học sinh

Như đã nói, tài liệu bồi dưỡng cho giáo viên về *giáo dục giá trị và kỹ năng sống cho học sinh phổ thông* của Bộ Giáo dục và Đào tạo đã ban hành cũng như những tài liệu khác liên quan công tác này khá đầy đủ. Tuy nhiên, các cơ sở giáo dục ở mỗi địa phương cần tích cực, chủ động hơn trong việc chọn lọc những nội dung, kiến thức thật gần gũi, thiết thực cho học sinh của mình để tổ chức các hình thức bồi dưỡng, tập huấn cho giáo viên dưới hình thức đa dạng hơn như: sinh hoạt cụm chuyên môn giữa các trường theo chủ đề, sinh hoạt tổ chuyên môn định kỳ, tham quan học tập... Dùng nhân cách giáo dục nhân cách, lấy tình thương nuôi dưỡng tình thương, cần chú ý phát huy cả đạo đức và tài năng của người thầy trong công tác giáo dục học sinh.

4.3. Hình thức tổ chức cần đa dạng, phong phú hơn

Chúng ta hiểu rằng cần có nhiều con đường, nhiều biện pháp, nhiều cách thức tổ chức khác nhau để đi đến mục đích cuối cùng là giáo dục toàn diện con người. Vì thế, thời gian tới, các trường cần tổng kết kinh nghiệm thực tiễn của mình, bài học thành công ở nơi khác để tổ chức đa dạng, phong phú các hoạt động giáo dục kỹ năng sống cho học sinh. Không chỉ dừng lại ở các hoạt động ngoại khóa trong nhà trường như sinh hoạt dưới cờ, tiết học ngoài trời, câu lạc bộ ngoại khóa, hoặc tham quan, dã ngoại... mà nếu có thể cần phải tăng cường tổ chức hoạt động văn hóa - nghệ thuật, thể dục - thể thao, giao lưu - kết nghĩa với các nhà trường vùng khó khăn, các hoạt động xã hội, hoạt động tiếp cận khoa học - công nghệ mới... thì hiệu quả giáo dục kỹ năng sống mới bảo đảm đạt yêu cầu đề ra.

4.4. Phối hợp hiệu quả với các lực lượng giáo dục ngoài nhà trường

Học đi đôi với hành, lý luận gắn với thực tiễn, giáo dục nhà trường gắn giáo dục gia đình và xã hội đã trở thành nguyên lý giáo dục của nước ta. Trên cơ sở đó, mỗi nhà trường cần phải biết xây dựng và phát triển các mối quan hệ với các lực lượng giáo dục khác như: cha mẹ học sinh, chính quyền địa

phương, các ban ngành đoàn thể, các mạnh thường quân để phối hợp thực hiện công tác này. Mặt khác, khi phối hợp tốt với các lực lượng giáo dục này, nhà trường nhận được các nguồn lực mạnh mẽ về nhân lực, vật lực và tài lực. Chính những nguồn lực này không chỉ gắn kết chặt chẽ ba môi trường giáo dục: nhà trường - gia đình - xã hội trong công tác giáo dục nói chung mà còn tăng tính hiệu quả trong công tác giáo dục kỹ năng sống cho học sinh nói riêng.

5. KẾT LUẬN

Công tác giáo dục kỹ năng sống ở các trường trung học cơ sở Quận 11 Thành phố Hồ Chí Minh trong thời gian qua đã có những chuyển biến tích cực nhưng vẫn còn không ít hạn chế, bất cập vì nhiều lý do. Để thật sự đem đến hiệu quả của công tác này trong thời gian tới, các trường cần nâng cao nhận thức của đội ngũ giáo viên và cán bộ quản lý. Bên cạnh đó, cần thường xuyên bồi dưỡng kiến thức, nghiệp vụ giáo dục kỹ năng sống, tổ chức nhiều hình thức phong phú, đa dạng trong giáo dục kỹ năng sống cho học sinh nhằm nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện con người Việt Nam đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp phát triển đất nước trong giai đoạn mới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban Tuyên giáo Trung ương (2014), *Giáo dục nếp sống văn hóa cho học sinh*, Nxb. Chính trị quốc gia - Hà Nội.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam - *Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 4/11/2013 Hội nghị Trung ương 8 khóa XI về đổi mới căn bản toàn diện giáo dục và đào tạo*
3. Nguyễn Thị Thu Hằng (2013), *Giáo dục kỹ năng sống cho học sinh dân tộc thiểu số khu vực miền núi phía Bắc Việt Nam (Qua các môn tự nhiên và xã hội)* Luận án Tiến sĩ Giáo dục học
4. Nguyễn Thị Mỹ Lộc - Đinh Thị Kim Thoa (2010), *Giáo dục giá trị và Kỹ năng sống cho học sinh phổ thông* - Tài liệu tập huấn, bồi dưỡng giáo viên.
5. Phan Thanh Vân (2010), *Giáo dục kỹ năng sống cho học sinh trung học phổ thông thông qua hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp* Luận án Tiến sĩ Giáo dục học
6. Quốc hội (2005), *Lưu ý Giáo dục*.

Ngày nhận bài: 12/02/2017. Ngày biên tập xong: 07/3/2017. Duyệt đăng: 24/3/2017